

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Травматології, ортопедії та ВІХ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

" 20 " вересня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ПІДГОТОВКИ В ІНТЕРНАТУРІ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
«ОРТОПЕДІЯ ТА ТРАВМАТОЛОГІЯ»**

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Складник освіти: післядипломна освіта, первинна спеціалізація

Спеціальність: Ортопедія та Травматологія

Попередня освіта: ступінь магістра за спеціальністю 222 «Медицина»

ОДЕСА – 2024

*Зав. кафедрою
Інтернатів
В. Кав'юк*

Робоча програма підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Ортопедія та Травматологія» складена на основі Примірної програми підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Ортопедія та Травматологія», яка затверджена Наказом МОЗ України (протокол № 1219 від 14.07.2022 року).

Розробники:

д.мед.н., професор

д.мед.н., професор

к.мед.н., доцент

Юрій СУХІН

Олександр БОДНЯ

Володимир ТОПОР

Робоча програма підготовки в інтернатурі «Ортопедія та Травматологія» затверджена на засіданні кафедри Травматології, ортопедії та ВПХ
Протокол № 7 від 09.02.2024 р.

Завідувач кафедри,

д.мед.н., професор

Юрій СУХІН

Робоча програма підготовки в інтернатурі «Ортопедія та Травматологія» схвалена предметно-цикловою методичною комісією з хірургічних дисциплін ОНМедУ
Протокол № 4 від 26.04.2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії
з хірургічних дисциплін, д.мед.н., професор

Василь МІЩЕНКО

Робоча програма підготовки в інтернатурі «Ортопедія та Травматологія» затверджена Вченою радою медичного факультету
Протокол № 8 від 09.05.2024 р.

Голова Вченої ради медичного факультету,
к.мед.н., доцент

Денис ДАВИДОВ

Вступ

Робоча програма розроблена на основі Європейських стандартів післядипломної підготовки медичних спеціалістів з ортопедії та травматології, рекомендацій та протоколів з травматології міжнародної асоціації остеосинтезу (AO Foundation); настанов Скандинавської ортопедичної федерації (Nordic Orthopaedic Federation); настанов з діагностики та лікування пацієнтів з ушкодженнями та захворюваннями апарата руху та опори адаптованих Всеукраїнською громадською організацією «Українська асоціація ортопедів-травматологів» (<https://uaot.org.ua/>).

Мета навчання в інтернатурі: формування професійних компетенцій лікаря ортопеда-травматолога, що базується на відповідному рівні практичної та теоретичної підготовки лікарів-інтернів для забезпечення їх професійної готовності до самостійної лікарської діяльності відповідно до звання «лікар-спеціаліст» за спеціальністю «ортопедія та травматологія».

Підготовка лікарів в інтернатурі проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі навчального плану і програми та затвердженими наказом МОЗ України № 1219 від 14.07.2022 року.

Програма підготовки в інтернатурі – це єдиний комплекс освітніх та практичних компонентів, спланованих і організованих таким чином, щоб забезпечити набуття інтерном компетентностей, необхідних для отримання звання «лікар-спеціаліст» із спеціальності «ортопедія та травматологія» та готовності до самостійного провадження професійної діяльності.

Програма підготовки в інтернатурі складається з двох частин: освітньої та практичної. Освітня частина інтернатури проводиться в закладі вищої освіти, що здійснює підготовку лікарів-інтернів. Тривалість освітньої частини інтернатури складає три місяці за кожен рік навчання. Практична частина інтернатури проводиться на базі стажування лікарів-інтернів.

База стажування для лікарів-інтернів за спеціальністю «Ортопедія та травматологія» – це заклади охорони здоров'я II-III рівня (обласні, міські лікарні та клініки профільних НДІ, які мають у своєму складі всі структурні підрозділи, підготовка в яких передбачена навчальним планом та програмою інтернатури).

Викладання основних розділів проводиться згідно чинних протоколів і стандартів лікування, визначених наказами МОЗ України щодо надання медичної допомоги відповідним категоріям пацієнтів. За весь період навчання в інтернатурі лікар-інтерн повинен оволодіти певним переліком практичних навичок і маніпуляцій для формування професійних компетенцій. Передбачено чотири рівні опанування навичками / компетенціями: А, В, С, D.

I. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Складник освіти	Післядипломна освіта, спеціалізація (первинна)
Спеціальність	Ортопедія та травматологія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	Диплом магістра за спеціальністю 222 «Медицина»
Форма проходження інтернатури	Очна
Мова (и) підготовки в інтернатурі	Українська
Академічні права інтерна	Безперервний професійний розвиток. Можлива подальша підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Здобуття додаткових кваліфікацій та лікарських спеціалізацій (вторинних) в системі освіти дорослих. Робочі місця у закладах охорони здоров'я, самостійне працевлаштування.
Моніторинг та оцінювання	Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 «Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за №1081/36703
Рівень оволодіння	Для кожної компетенції, практичної навички визначено рівень оволодіння в діапазоні від «А» до «D»: А: Має знання, описує. В: Виконує, керує, демонструє під наглядом. С: Виконує, керує, демонструє самостійно. D: Вчить або контролює інших у виконанні, управлінні, демонстрації.
Обсяг програми	Два роки (22 місяці – 3432 години): 114,4 кредитів ЕКТС. (2496 годин практичного та 936 годин теоретичного навчання)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Навчання в інтернатурі починається на базі стажування 1 серпня (практична частина підготовки), на кафедрі вищого навчального закладу/закладу післядипломної освіти (освітня частина підготовки) – з 1 вересня.

Протягом першого року навчання – 3 місяці (468 годин; 15,6 кредитів ЕКТС) – навчання на відповідних кафедрах закладів вищої / післядипломної освіти і 8 місяців (1248 годин; 41,6 кредитів ЕКТС) на базі стажування; 1 місяць - відпустка.

Протягом другого року – 3 місяці (468 годин; 15,6 кредитів ЕКТС) — навчання на відповідних кафедрах закладів вищої освіти і 8 місяців (1248 годин; 41,6 кредитів ЕКТС) на базі стажування; 1 місяць - відпустка.

Початок навчання / проходження інтернатури I рік			Закінчення навчання / проходження інтернатури II рік		
Освітня частина	Практична частина	Державна атестація	Освітня частина	Практична частина	Державна атестація
3 місяці 15,6 кредитів ЕКТС	8 місяців 41,6 кредитів ЕКТС	—	2 місяці 10,4 кредитів ЕКТС	8 місяців 41,6 кредитів ЕКТС	Червень місяць 5,2 кредити ЕКТС

Графіком навчального процесу в інтернатурі передбачено:

- серпень (1 місяць) – навчання на базі стажування;
- вересень-листопад (3 місяці) – навчання на кафедрі;
- грудень-листопад (11 місяців) – навчання на базі стажування;
- грудень-січень (2 місяці) – навчання на кафедрі;
- лютий-травень (4 місяці) – навчання на базі стажування;
- червень (1 місяць) – навчання на кафедрі.

II. ГРАФІК ОСВІТНЬОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ПРОХОДЖЕННЯ ІНТЕРНАТУРИ

Тривалість підготовки в інтернатурі: 22 місяці (3432 годин) – 114,4 кредитів ECTS.

Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 6 місяців (936 годин, 31,2 кредити ECTS), три місяці щорічно (15,6 кредитів ECTS на рік).

Практична частина: (бази стажування) 16 місяців (2496 год., 83,2 кредитів ECTS)

Рік підготовки	МІСЯЦІ											
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
I-й	Б	К	К	К	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	В
II-й	Б	Б	Б	Б	К	К	Б	Б	Б	Б	К	В

Б – практична частина підготовки на базі стажування;

К – освітня частина підготовки – навчання на кафедрі;

В – відпустка.

III. ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПО ЗАКІНЧЕННЮ ІНТЕРНАТУРИ

Інтегральна компетентність (ІК)	<p>ІК01. Здатність реалізувати пацієнт-орієнтований холистичний підхід в роботі із кожним пацієнтом/родиною, побудований на довготривалих довірчих відносинах лікар-пацієнт незалежно від соціального статусу, віку, статі, виниклої медичної проблеми та інших особливостей пацієнта.</p> <p>ІК02. Здатність забезпечити доступність, справедливість та рівність первинної медичної допомоги відповідно до законодавства України.</p> <p>ІК03. Орієнтація в професійній діяльності на інтереси громади, епідеміологічні дані щодо захворюваності і поширеності різних патологій.</p> <p>ІК04. Вміння проводити визначення «червоних прапорців» та маршруту пацієнта в умовах невизначеності, ранніх недиференційованих станів та дефіциту даних додаткових обстежень у пацієнтів всіх вікових груп, вагітних та імунодефіцитних пацієнтів.</p> <p>ІК05. Вміння балансувати індивідуальні потреби пацієнта та наявні ресурси системи охорони здоров'я, виділяти пріоритетні заходи та організувати мультидисциплінарні команди для надання медичної допомоги.</p>
--	---

	<p>ІК06. Здатність до постійного професійного самовдосконалення, розвитку та навчання.</p> <p>ІК07. Здатність визначити власний рівень компетентності і вчасно направляти пацієнтів на консультації вузьких спеціалістів.</p>
<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК01. Знання основ законодавства України про охорону здоров'я та їх застосування у щоденній практиці.</p> <p>ЗК02. Здатність до абстрактного мислення, пошуку, аналізу, синтезу, опрацювання інформації, зокрема з різних джерел та у взаємозв'язку зі своєю сферою діяльності.</p> <p>ЗК03. Спроможність до самооцінки власних досягнень та підвищення їх рівня.</p> <p>ЗК04. Спроможність усно і письмово спілкуватися державною мовою при заповненні медичної документації та спілкуванні з пацієнтами.</p> <p>ЗК05. Уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології, володіння навичками роботи з комп'ютерною технікою.</p> <p>ЗК06. Спроможність до критичного мислення, аналізу та вирішення ситуативних проблем в медичній практиці.</p> <p>ЗК07. Дотримання деонтологічних норм у професійній діяльності (належна професійна поведінка).</p> <p>ЗК08. Спроможність реалізувати систему знань і практичних умінь щодо забезпечення здорового способу та безпеки власного життя і пацієнтів, сприяти усуненню його негативних впливів на здоров'я суспільства, сприяти підвищенню якості життєво важливих складових (вода, повітря, харчові продукти і т.д.).</p> <p>ЗК09. Демонстрування соціальної активності та відповідальної громадянської позиції у лікарській діяльності.</p> <p>ЗК10. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.</p> <p>ЗК11. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.</p> <p>ЗК12. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.</p> <p>ЗК13. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги, домедичної допомоги за міжнародними протоколами.</p> <p>ЗК14. Знати покази, протипокази, побічні дії</p>

	<p>препаратів які використовуються в лікарській практиці та побічну дію збоку препаратів, які приймаються пацієнтом системно.</p>
<p>Професійні компетентності (ПК)</p>	<p>ПК01. Вміння проводити профілактику, діагностику та лікування вроджених вад розвитку опорно-рухового апарату та їх ускладнень</p> <p>ПК02. Вміння проводити реабілітаційні заходи щодо захворювань і травм опорно-рухового апарату</p> <p>ПК03. Вміння проводити профілактику, діагностику та консервативне і хірургічне лікування травм опорно-рухового апарату у пацієнтів всіх вікових груп.</p> <p>ПК04. Вміння проводити медичне сортування пацієнтів із травмами та потерпілих, надавати невідкладну допомогу при політравмі, краш-синдромі, компартмент-синдромі, шоках, кровотечі, опіках, обмороженнях, бойовій травмі.</p> <p>ПК05. Вміння проводити діагностику та консервативне і хірургічне лікування бойових травм опорно-рухового апарату у пацієнтів всіх вікових груп.</p> <p>ПК06. Вміння проводити оцінку функціонального стану, втрати працездатності та висновки МСЕК у пацієнтів всіх вікових груп.</p> <p>ПК07. Вміння проводити діагностику та консервативне і хірургічне лікування запальних, дегенеративних захворювань та пухлин опорно-рухового апарату у пацієнтів всіх вікових груп.</p> <p>ПК08. Вміння проводити профілактику, діагностику та консервативне і хірургічне лікування при захворюваннях та ушкодженнях хребта і таза у пацієнтів всіх вікових груп.</p> <p>ПК09. Вміння проводити консультування пацієнтів, самостійно працювати амбулаторно та в стаціонарі, самостійно чергувати у спеціалізованому відділенні.</p> <p>ПК10. Вміння постійно підвищувати власну кваліфікацію та займатись безперервним професійним розвитком.</p>

IV. ЗМІСТ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Перший рік навчання на кафедрі закладу вищої освіти (468 годин; 15,6 кредитів ЕКТС)

Курс 1: Організація ортопедо-травматологічної допомоги

Навчальна мета: Розуміти систему ортопедо-травматологічної допомоги населенню України, принципи оцінки діяльності та індикатори якості роботи лікаря ортопеда-травматолога.

№	Тема практичних занять	Місяць	Обсяг у годинах
1	Організаційна структура травматологічної та ортопедичної допомоги населенню. Основні нормативні документи, що регламентують діяльність закладів та лікарів в Україні	IX	6
2	Визначення та функції структурних підрозділів ортопедо-травматологічного напрямку. Медична етика та деонтологія в травматології та ортопедії	IX	6
3	Основні медичні форми обліково-звітної документації, яку веде лікар ортопед-травматолог	IX	6
4	Система та вимоги до підвищення кваліфікації лікарів ортопедів-травматологів в Україні	IX	6
5	Кваліфікаційна характеристика, компетенції та індикатори якості роботи лікаря ортопеда-травматолога	IX	6

Курс 2: Загальні питання травматології та ортопедії

Навчальна мета: Розуміти патофізіологічні та патоморфологічні зміни в організмі при травмі, процеси регенерації кісткової тканини, перебіг ранового процесу та принципи визначення показань до ампутацій.

1	Травматизм та шляхи його профілактики. Загальні зміни в організмі при травмі	IX	6
2	Періоди (стадії) регенерації кісткової тканини у різні вікові періоди. Види порушень репаративної регенерації кісткової тканини	IX	8
3	Загальні та спеціальні клінічні методи обстеження і лікування ортопедо-травматологічних хворих	IX	8

4	Характеристика ран та перебіг ранового процесу. Клініка та лікування різних видів ран	IX	8
5	Абсолютні та відносні показання до проведення первинних та вторинних ампутацій, способи та техніка їх виконання	IX	8

Курс 3: Окремі питання травматології

Навчальна мета: Опанувати діагностику та сучасну тактику при лікуванні вивихів та переломів на різних ділянках опорно-рухового апарату, особливості діагностики та тактики лікування при полісистемних та поліорганичних ушкодженнях. Розуміти роль та місце реабілітації в системі відновлювального лікування.

1	Особливості діагностики та надання допомоги при відкритих ушкодженнях кісток і суглобів, заходи профілактики вторинних відкритих переломів, тактика їх лікування	IX	8
2	Анатомія і топографічна анатомія плечового поясу, кінцівок, грудної клітини, хребта та тазу	IX	8
3	Клінічні та рентгенологічні ознаки вивихів та переломів. Ускладнення при вивихах та переломах	IX	8
4	Транспортна іммобілізація. М'які пов'язки. Гіпсова техніка. Скелетний витяг	IX	8
5	Діагностика пошкоджень грудної клітини. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
6	Діагностика пошкоджень надпліччя. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
7	Діагностика переломів плечової кістки. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
8	Діагностика переломів кісток передпліччя. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
9	Діагностика переломів кісток кисті. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
10	Діагностика переломів стегнової кістки. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
11	Діагностика переломів кісток гомілки. Показання до консервативного та хірургічного лікування	IX	8
12	Діагностика переломів кісток стопи. Показання до консервативного та хірургічного лікування	X	8
13	Діагностика переломів хребта. Показання до консервативного та хірургічного лікування	X	8

14	Діагностика переломів тазу. Показання до консервативного та хірургічного лікування	X	8
15	Діагностика переломів черепа. Показання до консервативного та хірургічного лікування	X	8
16	Причини ускладнених і неускладнених вивихів та переломів, що виникають в процесі лікування	X	8
17	Патоморфологічні зміни при травматичній хворобі, правила надання допомоги цій категорії пацієнтів	X	8
18	Клінічні та інструментальні методи діагностики та алгоритми надання допомоги при ушкодженнях м'яких тканин	X	8
19	Клінічні ознаки компартмент синдрому, заходи профілактики та лікування	X	8
20	Види кісткової та шкірної пластики в травматології та ортопедії	X	8
21	Основні етапи реабілітації переломів і вивихів кінцівок	X	8

Курс 4: Вроджені захворювання опорно-рухового апарата

Навчальна мета: Опанувати діагностику та сучасну лікувальну тактику при вроджених захворюваннях опорно-рухового апарата.

1	Види та класифікація вроджених захворювань шиї і грудної клітки	X	6
2	Фактори ризику та основні етіопатогенетичні чинники розвитку вроджених захворювань опорно-рухового апарата та їх особливості при окремих видах даної патології	X	6
3	Вроджені захворювання і деформації хребта	X	6
4	Вроджені та спадково-схильні деформації та захворювання верхніх та нижніх кінцівок	X	6
5	Сучасні принципи клінічної, інструментальної та лабораторної діагностики при вродженій патології опорно-рухового апарата	X	6
6	Диференційна діагностика при найбільш розповсюджених вроджених захворюваннях апарата руху та опори	X	6
7	Сучасна стратегія лікування пацієнтів при вроджених захворюваннях апарата руху та опори	X	6
8	Показання та принципи консервативного та хірургічного лікування при вроджених захворюваннях опорно-рухового апарата	X	6

Курс 5: Набуті захворювання опорно-рухового апарату

Навчальна мета: Опанувати діагностику та сучасну лікувальну тактику при набутих захворюваннях опорно-рухового апарату

1	Гострі та хронічні неспецифічні захворювання кісток і суглобів	X	6
2	Захворювання м'язів, сухожилків, суглобових сумок	X	6
3	Типові порушення та деформації опорно-рухового апарату, що виникають при в'ялих та спастичних паралічах	X	8
4	Навколо-суглобові захворювання, що виникають в ділянці плечового, ліктьового і променево-зап'ясткового суглобів	X	8
5	Навколо-суглобові захворювання кульшового, колінного і гомілковостопного суглобів	XI	8
6	Типові захворювання та деформації в ділянці стопи	XI	8
7	Порушення регенерації кісткової тканини (сповільнена консолидація, незрощення, псевдоартрози)	XI	6
8	Етіологія, класифікація, клінічна картина, принципи діагностики та лікування сколіотичної хвороби	XI	6

Курс 6: Кісткова патологія

Навчальна мета: Опанувати діагностику, диференційну діагностику та сучасну лікувальну тактику при онкологічній, диспластичній та дистрофічній кістковій патології

1	Клініко-інструментальні ознаки доброякісних та злоякісних пухлин кісток.	XI	6
2	Клініко-інструментальні ознаки диспластичних процесів у кістках	XI	6
3	Клініко-інструментальні ознаки остеохондропатій	XI	6
4	Клініко-інструментальні ознаки дистрофічних та атрофічних процесів у кістках	XI	6
5	Принципи і методи консервативного та хірургічного лікування при пухлинних та диспластичних ураженнях опорно-рухового апарату, а також показання і протипоказання до їх застосування	XI	6

Курс 7: Дегенеративно-дистрофічні захворювання суглобів та хребта

Навчальна мета: Опанувати діагностику, диференційну діагностику та сучасну лікувальну тактику при дегенеративно-дистрофічних захворюваннях суглобів та хребта

1	Форми дегенеративно-дистрофічних захворювань суглобів та хребта	XI	8
2	Клініко-інструментальні та лабораторні ознаки при дегенеративно-дистрофічних захворюваннях суглобів та хребта	XI	8
3	Принципи диференційної діагностики між дегенеративно-дистрофічними та специфічними і неспецифічними запальними захворюваннями суглобів і хребта	XI	8
4	Головні етіопатогенетичні ланки та сучасні класифікаційні системи для таких форм дегенеративних захворювань суглобів, як остеоартрит, асептичний некроз, кістоподібна перебудова	XI	8
5	Сучасні підходи до консервативного та хірургічного лікування при дегенеративно-дистрофічних ураженнях суглобів і хребта, що базуються на принципах доказової медицини	XI	8
6	Технологія відновного хірургічного лікування при дегенеративних ураженнях хребта та показання / протипоказання до їх застосування	XI	8

Курс 8: Специфічні та неспецифічні запальні захворювання кісток, суглобів і хребта

Навчальна мета: Опанувати діагностику, диференційну діагностику та сучасну лікувальну тактику при специфічних та неспецифічних запальних захворюваннях кісток, суглобів і хребта

1	Етіопатогенез та класифікація специфічних та неспецифічних запальних захворювань кісток, суглобів та хребта (остеомієліт, туберкульоз)	XI	8
2	Принципи клінічної, лабораторної та інструментальної діагностики специфічних і неспецифічних запальних захворювань кісток, суглобів і хребта	XI	8
3	Діагностичні та диференційно-діагностичні критерії запальних захворювань суглобів	XI	8

4	Сучасні підходи до профілактики та лікування артритів різної етіології	XI	8
5	Алгоритми призначення фармакотерапії при специфічних та неспецифічних запальних ураженнях кісток, суглобів і хребта	XI	6
6	Види та методи хірургічного лікування пацієнтів при запальних ураженнях кісток і суглобів, показання та протипоказання до їх застосування	XI	6
7	Структура та причини можливих ускладнень при запальних захворюваннях кісток і суглобів, способи їх профілактики та методи лікування. <i>Проміжний контроль знань.</i>	XI	6
Навчання на суміжних кафедрах			56
ВСЬОГО			468

Другий рік навчання на кафедрі закладу вищої освіти
(468 годин; 15,6 кредитів ЕКТС)

Курс 9: Остеосинтез в травматології та ортопедії

Навчальна мета: Опанувати правила, методологію та техніку остеосинтезу за рекомендаціями та настановами міжнародної асоціації остеосинтезу (AO Foundation)

№	Тема практичних занять	Місяць	Обсяг у годинах
1	Патомеханогенез травм при переломах різної локалізації	XII	6
2	Типові клінічні ознаки при переломах кісток кінцівок і хребта	XII	6
3	Принципи лабораторної діагностики у пацієнтів з переломами кісток кінцівок, хребта та тазу	XII	6
4	Показання та можливості застосування інструментальних методів діагностики (рентгенографія / КТ / МРТ / ЕОП, та ін.), їх чутливість та специфічність для різних видів ушкоджень	XII	6
5	Можливості передопераційного планування при переломах за допомогою технологій 3- D моделювання та імітаційного комп'ютерного моделювання	XII	6

6	Показання та протипоказання до хірургічного лікування (остеосинтезу) при травмах різної локалізації	XII	8
7	Алгоритм передопераційної підготовки пацієнта з врахуванням стану тканин в ділянці оперативного втручання, що планується для профілактики ускладнень та підвищення ефективності лікування	XII	8
8	Етапи та техніка металоостеосинтезу пластинами при різних видах переломів	XII	8
9	Сучасний арсенал засобів для остеосинтезу пластинами та алгоритм вибору для окремих клінічних випадків.	XII	8
10	Базові основи використання класифікації переломів за АО/ОТА	XII	8
11	Сучасні методики та техніка виконання різних видів остеосинтезу пластинами за принципами АО/ОТА: відносна та абсолютна стабілізація перелому	XII	8
12	Топографічна анатомія різних ділянок апарату руху та опори для виконання остеосинтезу пластинами	XII	8
13	Помилки при виконанні стабільно-функціонального остеосинтезу пластинами	XII	8
14	Види можливих неінфекційних та інфекційних ускладнень, можливий час їх виникнення, способи їх попередження та тактика лікування в разі виникнення	XII	8
15	Система післяопераційного ведення та реабілітації пацієнтів після металоостеосинтезу пластинами	XII	8
16	Відкритий і закритий інтрамедулярний металоостеосинтез. Показання та протипоказання до його застосування	XII	8
17	Помилки та ускладнення при застосуванні інтрамедулярного остеосинтезу	XII	8
18	Система післяопераційного ведення та реабілітації пацієнтів після інтрамедулярного остеосинтезу	XII	8

Курс 10: Апарати зовнішньої фіксації (АЗФ) в травматології і ортопедії

Навчальна мета: Опанувати правила і технічні прийоми застосування АЗФ при лікуванні пацієнтів з захворюваннями та ушкодженнями апарату руху та опори

1	Історія методу та теоретичні питання компресійно-дистракційного остеосинтезу	XII	6
2	Види та особливості застосування апаратів зовнішньої фіксації при лікуванні пацієнтів з захворюваннями та ушкодженнями апарату руху та опори	XII	8

3	Технічні прийоми застосування компресійно-дистракційного остеосинтезу переломів кісток надпліччя та верхньої кінцівки	XII	8
4	Технічні прийоми застосування компресійно-дистракційного остеосинтезу переломів кісток нижньої кінцівки	I	8
5	Технічні прийоми застосування компресійно-дистракційного остеосинтезу переломів кісток тазу	I	8
6	Показання та протипоказання до застосування апаратів зовнішньої фіксації в травматології та ортопедії.	I	8

Курс 11: Артроскопічна техніка в ортопедії та травматології

Навчальна мета: Опанувати методом діагностики та лікування уражень суглобів з застосуванням артроскопічної техніки

1	Анатомія, топографія та артроскопічні портали для проведення артроскопії плечового, ліктьового, кульшового, колінного, гомілковостопного суглобів	I	6
2	Показання та протипоказання для використання артроскопії при діагностиці та лікуванні уражень суглобів	I	6
3	Технічна будова артроскопа, особливості його роботи, артроскопічний інструментарій та обладнання	I	6
4	Особливості передопераційної підготовки та післяопераційного ведення пацієнтів у разі застосування артроскопічного методу діагностики та лікування	I	6
5	Можливі ускладнення при застосуванні артроскопії, їх причини, способи профілактики та методи лікування в разі виникнення	I	6

Курс 12: Ендопротезування в травматології та ортопедії

Навчальна мета: Опанувати методику ендопротезування суглобів при лікуванні пацієнтів з захворюваннями та травмами

1	Конструктивні особливості та властивості сучасних конструкцій ендопротезів	I	6
2	Оперативні хірургічні доступи до суглобів при ендопротезуванні	I	6
3	Показання та протипоказання для ендопротезування суглобів	I	6

4	Особливості передопераційного обстеження та підготовки, хірургічної техніки та післяопераційного ведення пацієнтів при ендопротезуванні суглобів	I	8
5	Програма реабілітації пацієнтів при ендопротезуванні в залежності від особливостей встановленого імпланту, індивідуальних особливостей пацієнта та ін. факторів	I	8
6	Хірургічний інструментарій, що застосовується при ендопротезуванні суглобів та техніка його застосування	I	8
7	Можливі ускладнення, їх причини, способи попередження та методи лікування у разі виникнення	I	8
8	Діагностичні ознаки септичної та асептичної нестабільності ендопротезу	I	8
9	Тактика лікування різних типів перипротезних переломів	I	8

Курс 13: Реабілітація травматологічних і ортопедичних хворих. Протезування.

Навчальна мета: Опанувати плани та програми реабілітації ортопедо-травматологічних пацієнтів

1	Загальні питання реабілітації ортопедо-травматологічних пацієнтів	I	8
2	Методи медичної реабілітації у хворих з набутими і вродженими захворюваннями опорно-рухового апарата	I	8
3	Особливості медичної реабілітації пацієнтів з пошкодженнями кісток і суглобів (переломи і вивихи)	I	8
4	Сучасні підходи до медичної реабілітації після ампутацій верхньої і нижньої кінцівок	I	8
5	Особливості та принципи протезування, види протезів	I	8

Курс 14: Військово-спеціальна підготовка

Навчальна мета: Опанувати принципи надання медичної допомоги при вогнепальних ушкодженнях кінцівок і хребта та бойовій травмі

1	Етапи і задачі тактики damage control при вогнепальних ушкодженнях	I	6
2	Зміст та володіння навичками надання допомоги пацієнтам в стані травматичного шоку	VI	6
3	Методи тимчасової зупинки кровотечі різної локалізації при вогнепальних пораненнях та бойовій травмі	VI	6

4	Особливості лікування відкритих та закритих пошкоджень м'яких тканин з переломом і без перелому кісток при вогнепальних пораненнях та бойовій травмі	VI	8
5	Зони вогнепальної рани. Особливості ПХО вогнепальних ран. Правила накладання джгута	VI	8
6	Правила етапності надання медичної допомоги при вогнепальних ушкодженнях	VI	8
7	Принципи медичного сортування поранених	VI	8
8	Діагностика та надання допомоги пацієнтам з травмою за алгоритмами та настановами ATLS, MARCH, оцінку стану пацієнта за шкалою ISS, УЗД діагностику за протоколом FAST	VI	8
9	Шкали MESI (для цивільного населення) та MESS (при бойових ушкодженнях), що дозволяють визначати показання та рівень виконання ампутації при тяжких ушкодженнях кінцівок	VI	8

Курс 15: Політравма

Навчальна мета: Опанування принципами надання допомоги пацієнтам при множинних та поєднаних пошкодженнях апарата руху та опори при політравмі

1	Визначення понять «травма» та «політравма». Основні особливості політравми	VI	8
2	Причини та суть синдрому взаємного обтяження	VI	8
3	Основні аспекти моно- та поліфокальних ушкоджень	VI	8
4	Способи, засоби та техніка знеболення при переломі	VI	8
5	Принципи, методи та засоби зупинки кровотечі на базовому та першому рівнях надання медичної допомоги	VI	8
6	Принципи, методи та засоби зупинки кровотечі на другому та третьому рівнях надання медичної допомоги	VI	8
7	Техніка накладення гіпсових пов'язок та шин. Принципи та засоби транспортної іммобілізації при політравмі	VI	8
8	Суть та визначення понять «травматична хвороба», періоди «травматичної хвороби», патофізіологія та клінічні форми	VI	8
9	Диференційна діагностика переломів кісток кінцівок, забоїв та м'якотканинних пошкоджень, множинних переломів кісток тулуба і пошкоджень внутрішніх органів	VI	8

10	Етапи лікування політравми. Загальні принципи інтенсивного лікування травматичної хвороби	VI	8
11	Ускладнення після множинних та поєднаних пошкоджень	VI	8
12	Принципи медичної, соціальної і професійної реабілітації хворих при політравмі	VI	8
ВСЬОГО			468
Підсумковий контроль знань (Іспит)			

У результаті проведених практичних занять лікар-інтерн повинен:
ВМІТИ:

- провести обстеження травматологічного та ортопедичного хворого (провести збір анамнезу, загальний огляд, пальпацію та аускультацию);
- прочитати та оцінити результати клінічного обстеження пацієнта, визначити послідовність методів обстеження і лікування;
- оцінити стан ортопедо-травматологічного хворого, причини цього стану і прийняти необхідні міри для виведення хворого з цього стану;
- визначити необхідність виконання спеціальних методів дослідження (рентгенографія, пункційна біопсія, пункція суглобів, люмбальна пункція та інші), виконати їх і дати правильне трактування;
- провести диференційну діагностику основного захворювання і обґрунтувати клінічний діагноз;
- обґрунтувати план і тактику лікування хворих, показання і протипоказання до операції;
- надати необхідну допомогу у разі травматичного шоку, відкритих і закритих пошкодженнях опорно-рухового апарату, пошкодженнях ЦНС і периферійних нервів, кровоносних судин;
- лікувати пошкодження верхніх та нижніх кінцівок, грудної клітки, хребта, кісток тазу, а також опіки та стиснення м'яких тканин;
- лікувати вроджені захворювання та деформації ший, грудної клітки, хребта, верхніх і нижніх кінцівок;
- лікувати захворювання опорно-рухового апарату набутого характеру;
- надати необхідну медичну допомогу при захворюваннях та дегенеративних процесах в суглобах верхніх і нижніх кінцівок, пухлинах та туберкульозі кісток і суглобів.

Оволодіти такими практичними навичками:

- закритої репозиції переломів кісток верхньої та нижньої кінцівок;
- лікувальної іммобілізації при пошкодженнях верхніх та нижніх кінцівок;
- технікою тракційного лікування (скелетного витягання при пошкодженнях кінцівок та кісток тазу);

- вправлення свіжих вивихів в суглобах верхніх та нижніх кінцівок, хребта;
- оперативного лікування переломів верхніх та нижніх кінцівок, хребта, тазу;
- технікою первинної хірургічної обробки при ранах та відкритих переломах;
- технікою первинної та вторинної ампутації;
- технікою шва сухожилків згиначів та розгиначів пальців;
- технікою пункції великих суглобів;
- технікою менісектомії;
- пластики внутрішніх та зовнішніх зв'язок великих суглобів;
- технікою накладання зовнішніх пристроїв на сегменти кінцівок та тазу;
- технікою внутрішньокісткового, внутрішньоартеріального та ендолімфатичного введення лікарських препаратів;
- технікою діагностичної пункції;
- технікою паравертебральної та пресакральної блокади;
- технікою мануальної терапії при захворюваннях хребта і суглобів.

V. НАВЧАННЯ НА СУМІЖНИХ КАФЕДРАХ

№	Назва додаткових програм	Рік навчання	Л	П	С	Обсяг у годинах
1	Медична психологія	1	2		4	6
2	Нейрохірургія	1	2	8	2	12
3	Медицина невідкладних станів	1	6		10	16
4	Симуляційна медицина	1		20	2	22
Разом						56

VI. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ РОБОЧА ПРОГРАМА

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 «Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – С. 144.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР УРСР. – 1984. – № 51. – С. 1122.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2001. – № 25. – С. 131.
6. Кримінальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2013. – № 9-10. – С. 88.
7. Наказ МОЗ № 1422 від 29.12.2016 «Зміни до методики розробки та впровадження медичних стандартів (уніфікованих клінічних протоколів) медичної допомоги на засадах доказової медицини».
8. Наказ МОЗ України № 110 від 14.02.2012 «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування».
9. Наказ МОЗ України № 127 від 02.03.2011 «Про затвердження примірних табелів оснащення медичною технікою та виробами медичного призначення центральної районної (районної) та центральної міської (міської) лікарень».
10. Наказ МОЗ України № 183 від 31.03.2015 «Про затвердження 7 випуску Державного формуляра лікарських засобів та забезпечення його доступності».
11. Наказ МОЗ України № 33 від 23.02.2000 «При штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я».
12. Наказ МОЗ України № 751 від 28.09.2012 «Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України».
13. Наказ МОЗ України № 1269 від 05.06.2019 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги» [Електронний документ].
14. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від

19 листопада 1992 р. № 2801-XII (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 1993. – № 4. – С. 19.

15. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 р. № 2168-VIII // Відомості ВР України. – 2018. – № 5. – С. 31.

16. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2011. – № 32. – С. 314.

17. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2003. – № 36. – С. 275.

18. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2014. – № 49. – С. 2056.

19. Про захист персональних даних: Закон України від 01 червня 2010 р. № 2297-VI (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2010. – № 34. – С. 481.

20. Про лікарські засоби : Закон України від 04 квітня 1996 р. № 123/96-ВР (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 1996. – № 22. – С. 86.

21. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори Закон України від 12 лютого 1995 р. № 60/95-ВР (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 1995. – № 10. – С. 60.

22. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2016. – № 3. – С. 25.

23. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 1992. – № 49. – С. 668.

24. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини 3 статті 49 Конституції України "у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно" (справа про безоплатну медичну допомогу): Рішення Конституційного Суду України від 29 травня 2002 року № 10-рп/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 23. – С. 1132.

25. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2003. – № 40. – С. 356.

26. Цивільний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV (зі змінами і доповненнями) // Відомості ВР України. – 2004. – № 40-42. – С. 492.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Анестезія в ортопедії та травматології: навчальний посібник для лікарів слухачів курсів підвищення кваліфікації закладів післядипломної освіти / О.М. Хвисьюк, В.С. Фесенко, М.І. Завеля. - Харків: Прапор, 2006. - 416 с.
2. Анкин Н.Л. Травматология. Европейские стандарты диагностики и лечения / Н.Л. Анкин, Л.Н. Анкин. - Київ : Книга плюс, 2016. - 455 с.
3. Коноваленко В.Ф., Бурьянов А.А., Проценко В.В., Чёрный В.С. Опухоли и опухолеподобные заболевания костей и суставов. - Киев, 2015. - 343 с.
4. Бур'янов О.А., Страфун С.С., Лакша А.М. та ін. Вогнепальні поранення кінцівок. - Київ, 2014. - 18 с.
5. Атлас бойової хірургічної травми (досвід антитерористичної операції / операції об'єднаних сил): за ред. В.В. Цимбалюка. - Харків: Колегіум, 2021. - 385 с.
6. Лікування поранених з бойовими травмами кінцівок (за досвідом АТО/ООС): за ред. В.В. Цимбалюка. - Київ, 2020. - 190 с.
7. Герцен Г.І. Травматологія літнього віку. Кн. 2. Металоостеосинтез при переломах довгих кісток у людей літнього і старечого віку / Г.І. Герцен, М.П. Остапчук, Р.М. Остапчук. - 3-є, допов. і перероб. - Київ : Асканія, 2014. - 118 с.
8. Герцен, Г.І. Травматологія літнього віку. Кн. 3. Травма хребта у людей літнього і старечого віку / Г.І. Герцен, С.В. Дибкалюк, М.П. Остапчук. - Київ: Асканія, 2006. - 240 с.
9. Глумчер Ф.С., Фомин П.Д., Педаченко Е.Г. Политравма: хирургия, травматология, анестезиология, интенсивная терапия. - К.: Медицина, 2012. - 736 с.
10. Двухэтапная пластика сухожиль сгибателей / С.С. Страфун., А.А. Безуглый. - Киев: ОЛБИ, 2013. - 112 с.
11. Джавад Парвізі, Торстен Герке. Рекомендації міжнародної погоджувальної конференції з перипротезної інфекції. Консенсус. (український переклад за ред. Коржа М.О., Філіпенка В.А. - Харків: Колегіум, 2016. - 320 с.
12. Дынник А.А. Очерки истории клинического протезирования на Украине. - Харьков: Игвини, 2013. - 240 с.
13. Эндопротезирование тазобедренного сустава: монография / за ред. О.Є. Лоскутова. - Днепрпетровск: Лира, 2010. - 343 с.
14. Кісткова пластика в лікуванні хворих на хронічний остеомієліт / Грицай М.П., Сулима В.С. - Івано-Франківськ, 2014. - 225 с.
15. Корж Н.А., Радченко В.А. и др. Справочник травматолога. - Киев: Здоровье, 2009. - 504 с.
16. Корж Н.А., Радченко В.А. и др. Справочник ортопеда. - Киев: Здоровье, 2015. - 432 с.

17. Корж Н.А., Прозоровский Д.В. Лечение переломов и переломовывихов проксимального отдела плечевой кости. - Харьков: Прапор, 2007. - 135 с.
18. Лябах А.П. Клінічна діагностика деформацій стопи. - Київ: Атлант ЮЕмСі, 2003. - 110 с.
19. Ордынський Б. Повреждения тазового кольца. - Харьков, 2002. - 236 с.
20. Остеопороз: епідеміологія, клініка, діагностика, профілактика і лікування / под. ред. Н.А. Коржа, В.В. Поворознюка, Н.В. Дедух, І.А. Зупанца. – Харьков: Золотыестраницы, 2002. - 648 с.
21. Переломы дистального метаэпифиза лучевой кости / С.С. Страфун, С.В. Тимошенко. - Киев, 2015. - 308 с.
22. Поворознюк В.В. Захворювання кістково-м'язової системи в людей різного віку (вибрані лекції, огляди, статті): 4 Т. - Київ, 2015. - 360 с.
23. Повреждения хряща коленного сустава / Н.А. Корж, М.П. Головаха, В. Орлянский. - Запорожье: Просвіта, 2013. - 129 с.
24. Продан А.И., Радченко В.А., Корж Н.А. Дегенеративные заболевания позвоночника. - Харьков: Контраст, 2007. - 272 с.
25. Строкань А.М., Шлапак І.П. Периферична регіонарна анестезія: Навчальний посібник для лікарів-інтернів і лікарів - слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти. - Київ, 2014. - 142 с.
26. Теорія і практика медичної реабілітації / О.М. Хвисьюк (та ін..). - Харків: Майдан, 2012. - 520 с.
27. Травматологія і ортопедія (посібник для практичних занять) / за ред. О.А. Бур'янова. - Київ: Книга плюс, 2006. - 135 с.
28. Упровадження медичних стандартів в травматології та ортопедії на етапі первинної медичної допомоги / С.М. Павленко, О.В. Пелипенко, Ю.М. Півень // Сімейна медицина. - 2012. - № 4. - С. 148-149.
29. Травматологія та ортопедія: підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / за ред. Г.Г. Голки, О.А. Бур'янова, В.Г. Климовицького. - Вінниця: Нова Книга, 2016. - 447 с.
30. Уліс Н.Є. Нейроортопедія: посібник / за ред. Г.В. Гайка. - Київ: Медицина, 2014. - 360 с.
31. Ультрасонографія м'яких тканин опорно-двигательного апарата: учебное пособие / Р.Я. Абдуллаев, С.Г. Керимов, А.Н. Хвисьюк, В.Г. Марченко. - Харьков: Новое слово, 2012. - 144 с.
32. Эндопротезирование тазобедренного сустава. / под ред. В.А. Филлипенко, Н.А. Коржа. - Харьков: Коллегиум, 2015. - 219 с.
33. Яременко Д.А. Приобретенные деформации стопы (диагностика и лечение) / Д.А. Яременко, Н.А. Корж. - Харьков, 2014. - 136 с.

34. Відновлювальне лікування хворих з диспластичною та дегенеративно-дистрофічною патологією кульшових суглобів / за ред. К.Д. Бабова, Н.Г. Николаєвої, І.В. Рой, В.І. Маколінця. - К.: КІМ, 2012. - 68 с.
35. Вовканич А.С. Правила надання першої медичної допомоги : лекція. - Львів, 2017. - 14 с.
36. Крук Б.Р. Обстеження осіб з політравмою : лекція. - Львів, 2019. - 16 с.
37. Крук Б.Р. Організація надання медичної допомоги особам з політравмою та захворюваннями ОРА : лекція. - Львів, 2019. - 11 с.
38. Мухін В.М. Фізична реабілітація в травматології : монографія. - Львів: ЛДУФК, 2015. - 428 с.
39. Мухін В.М. Фізична реабілітація при пошкодженнях опорно-рухового апарату : монографія. - Львів: ЛДУФК, 2016. - 398 с.
40. Ортопедія і травматологія: підручник для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів післядипломної освіти / за ред. М.І. Хвисюка. - Харків : Оберіг, 2013. - 656 с.
41. Campbell's Operative Orthopedics / за ред. S.T. Canale // Copyright 1998 by MOS by inc. 4 T. - 4076 p.

КЛІНІЧНІ ПРОТОКОЛИ ТА НАСТАНОВИ

1. Клінічний протокол. Остеоартроз: Наказ МОЗ України № 676, редакція від 20.11.2015.
2. Клінічний протокол. Остеопороз: Наказ МОЗ України № 676, редакція від 20.11.2015.
3. Клінічний протокол. Анкілозивний спондилоартрит: Наказ МОЗ України № 676, редакція від 20.11.2015.
4. Клінічний протокол. Профілактики тромботичних ускладнень в хірургії, ортопедії і травматології, акушерстві та гінекології: Наказ МОЗ України № 329 редакція від 15.06.2007.
5. Клінічний протокол. Антибактеріальна профілактика в хірургії, травматології, акушерстві та гінекології: наказ МОЗ України № 502 від 29.08.2008
6. Клінічний протокол. Ревматоїдний артрит: Наказ МОЗ України № 263 редакція від 11.04.2014
7. Клінічний протокол. Хвороба Гоше: Наказ МОЗ України № 12 редакція від 04.01.2023
8. Клінічна настанова, заснована на доказах. Дисплазія кульшових суглобів та вроджений звих стегна у дітей, 2017 - https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/akn_dyspl.pdf

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. <https://efort.org>
2. <https://sicot.org>
3. <http://inmeds.com.ua/> – веб-ресурс «Єдиний медичний простір»
4. <http://mon.gov.ua/> – веб-сайт Міністерства освіти і науки України
5. <http://nmapo.edu.ua/index.php/uk/> – офіційний сайт Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика
6. <http://www.awmf.org> – The Association of the Scientific Medical Societies in Germany
7. <http://www.bnf.fr/> – Національна бібліотека Франції
8. <http://www.cma.ca/> – Canadian Medical Association Info Base
9. <http://www.ddb.de/> – Німецька електронна бібліотека
10. <http://www.has-sante.fr/> – The French National Authority for Health
11. <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/> – офіційний веб-сайт МОЗ України
12. <http://www.nbu.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
13. <https://www.ama-assn.org/> – АМА (American Medical Association)
14. <https://www.duodecim.fi/> – The Finnish Medical Society Duodecim
15. <https://www.egprn.org> – Організація дослідників в ПМД
16. <https://www.nhmrc.gov.au> – The National Health and Medical Research Council (NHMRC)
17. <https://www.nice.org.uk/> – National Institute for Health and Clinical Excellence (NIHCE)
18. <https://www.rcplondon.ac.uk/> – Royal College of Physicians